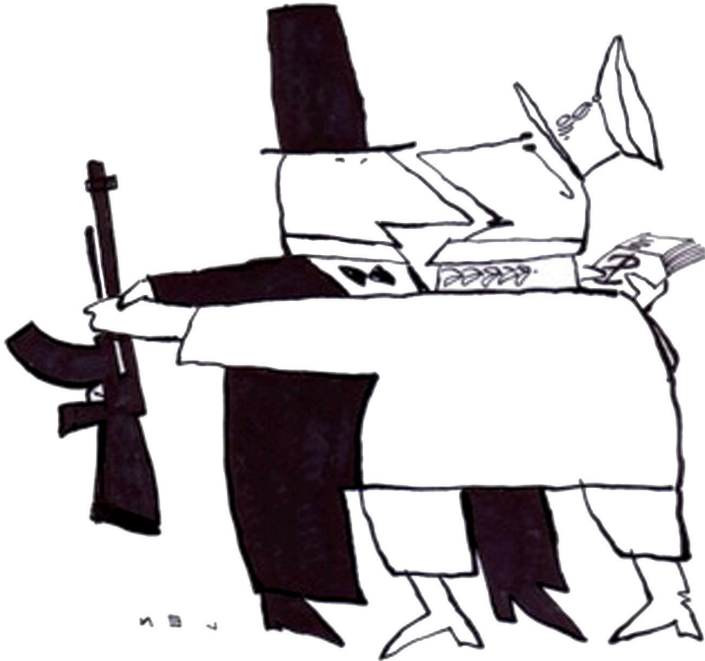

Stop Wapenhandel

doet onderzoek en voert actie tegen wapenexport en wapenindustrie

Inleiding in Stop de Wapenhandel

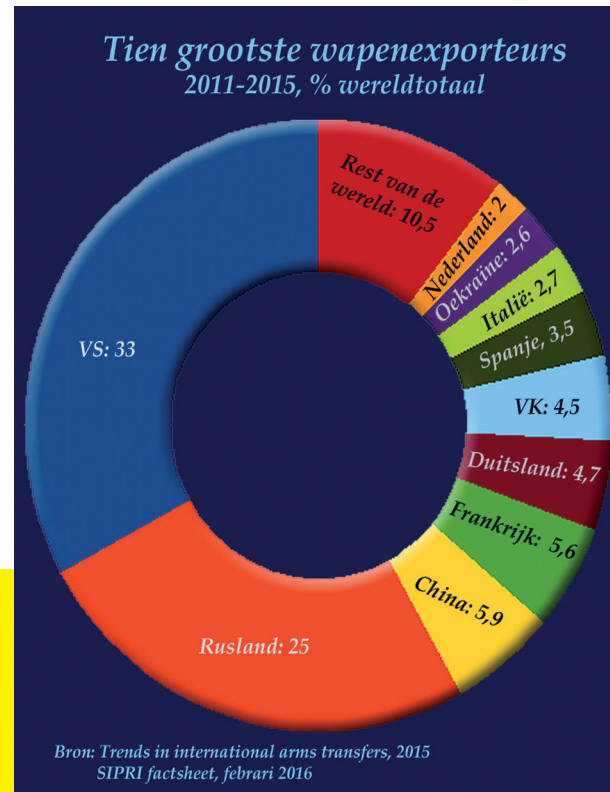
www.stopwapenhandel.org

Internationale wapenhandel

Per jaar wordt er wereldwijd ruim 400 miljard dollar aan wapens omgezet. Kleine wapens zoals pistolen, maar ook grote wapens zoals tanks, gevechtsvliegtuigen en marineschepen. Bedrijven leveren wapens in de eerste plaats aan de krijgsmacht van hun eigen land. Een deel wordt naar het buitenland verkocht. Door de omzet te vergroten kunnen onderzoeks- en ontwikkelingskosten worden terugverdiend, die in de wapenindustrie vaak hoog liggen. Bovendien levert wapenexport politieke invloed op.

De meeste wapenhandel is legaal. De omvang van de illegale wapenhandel is uiteraard niet bekend. Illegale wapenhandel betreft vooral kleine wapens die makkelijk te verbergen zijn.

De Verenigde Staten is veruit de belangrijkste wapenleverancier, Rusland komt op plaats twee. Maar telt men alle wapenexport van de Europese Unie bij elkaar op, dan is die vele malen groter dan de Russische export. De westerse landen zijn samen verantwoordelijk voor het grootste deel van de wapenhandel. Ook Nederland speelt een belangrijke rol. In de periode 2011-2015 was Nederland de 10e grote wapenexporteur van de wereld.

De grootste wapenexporteurs. Bron: SIPRI

Lobby en marketing

De wapenindustrie is een van de drijvende krachten achter de ontwikkeling van steeds nieuwere en gevaarlijker wapens. Vaak bepaalt het aanbod de vraag. Om opdrachten binnen te halen werkt de Nederlandse wapenindustrie samen in de NIDV (Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid). Op Europees niveau zijn de meeste wapenbedrijven aangesloten bij de invloedrijke koepelorganisaties ASD en EOS. Deze lobbykoepels pleiten voor hogere militaire budgetten en subsidie voor de wapenindustrie. Ze hebben direct toegang tot de Europese Commissie en daarmee invloed op het beleid van de Europese Unie.

De wapenindustrie klaagt al jaren dat er te weinig wordt uitgegeven aan defensie, zodat hun producten niet genoeg worden gekocht. Om de omzet op te voeren zet de sector extra in op export. Nieuwe markten worden ontwikkeld en vraag wordt gecreëerd.

Over de hele wereld worden wapens aangeboden op beurzen. Daar worden nieuwe contacten gelegd en soms contracten afgesloten. Een paar keer per jaar gaat een Nederlandse minister of staatssecretaris mee naar zo'n beurs om de Nederlandse handel nog eens extra aan te prijzen. Ook bij reizen van het koninklijk paar gaat de wapenindustrie vaak in het kielzog mee.

Als gewone middelen onvoldoende klanten opleveren biedt smeergeld soms soelaas. De wapenhandel is berucht om zijn corruptie. Regelmatig staan bedrijven en overheidsvertegenwoordigers voor de rechter.

Een andere manier om de markt uit te breiden voor de wapenindustrie is diversificatie. Militaire producten worden niet alleen meer gemaakt voor het leger, ook politie en veiligheidsdiensten zijn klanten geworden. Er worden steeds meer militaire oplossingen aangeboden voor civiele diensten. Bijvoorbeeld voor grensbewaking. Militaire middelen worden ingezet om vluchtelingen tegen te houden aan de buitengrenzen van Europa. De Europese wapenindustrie verdient daar goed aan. Dezelfde bedrijven leveren ook wa-

pens voor conflicten in het Midden-Oosten en Noord-Afrika, die mensen ertoe dwingen om te vluchten.

Ook is de markt voor binnenlandse veiligheid in hoog tempo gegroeid. Nagenoeg alle grote wapenproducenten hebben inmiddels speciale afdelingen voor 'homeland security' en er zijn steeds meer speciale 'homeland security' wapenbeurzen.

Nederlandse wapenhandel

Enkele honderden Nederlandse bedrijven maken onderdelen voor wapens. De meeste van deze bedrijven zijn kleine en middelgrote bedrijven die ook niet-militaire producten maken. Er zijn een paar grote bedrijven die hun geld voornamelijk met wapens en andere militaire producten verdienen.

Belangrijkste Nederlandse wapenbedrijven:

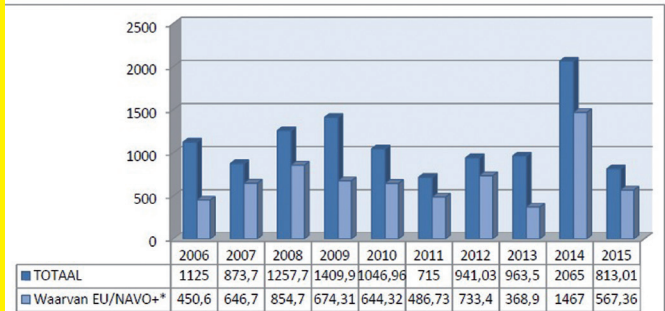
- Thales Nederland: ooit bekend als Holland Signaal, nu onderdeel van het Franse wapenbedrijf Thales. Thales Nederland maakt vooral radar- en vuurleidingsapparatuur die doelen voor beschietingen bepaalt.
- Damen / De Schelde: Deze scheepswerf levert marineschepen over de hele wereld en heeft veel internationale vestigingen.
- Stork: Dit bedrijf maakt onderdelen voor militaire vliegtuigen en helikopters. Het helpt ook bij ontwikkeling van de JSF (F-35), het nieuwe gevechtsvliegtuig.
- TNO: De defensie- en veiligheidsafdeling van dit onderzoeksinstituut is nauw betrokken bij de ontwikkeling van militaire goederen en diensten.
- Airbus: Dit Europese bedrijf heeft vestigingen in onder meer Duitsland, Frankrijk en Spanje. Het behoort tot de grootste militaire bedrijven ter wereld. Het maakt onder meer vliegtuigen, helikopters en raketten, ook voor kernwapens.

Gemiddeld exporteert Nederland jaarlijks voor een miljard euro aan wapens. Daarnaast is Nederland een belangrijke doorvoerhaven – via Schiphol en Rotterdam vinden wapens hun weg over de hele wereld. Mede op aandrang van Stop Wapenhandel is de controle hierop de laatste jaren verbeterd, maar als de wapens worden geleverd door een ander EU- of NAVO-land laat de Nederlandse overheid de levering doorgaans toe. Zo gaan er via Nederland soms wapens naar landen waar Nederlandse bedrijven zelf niet aan zouden mogen leveren. Bijvoorbeeld naar Saudi-Arabië.

stop wapen handel

Niet alleen de wapenindustrie, ook het Ministerie van Defensie verkoopt wapens. Door de Nederlandse krijgsmacht afgeschreven materieel wordt te koop aangeboden op de internationale markt. De afgelopen jaren waren bijvoorbeeld Chili, Peru en Jordanië grote afnemers van tweedehands wapens uit Nederland.

Nederlandse wapenexport 2006-2015, waarde afgegeven vergunningen in miljoenen euro's. Bron: Ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

De meeste in Nederland gemaakte wapens worden verkocht aan Europese buurlanden en de Verenigde Staten, maar ons land verkoopt ook wapens aan bijvoorbeeld Indonesië, Turkije, Saoedi-Arabië, Egypte, Jordanië en Thailand; landen die in conflictgebieden liggen of waar mensenrechten geschonden worden.

Grootste afnemers Nederlandse wapens (2006-2015)

1. VS
2. Duitsland
3. Indonesië
4. Marokko
5. Turkije

Het Nederlandse leger koopt zelf natuurlijk ook wapens. Het besluit om het gevechtsvliegtuig JSF te kopen is mede genomen na een intensieve lobby van de wapenindustrie, die hoopt er goed aan te verdienen. Een plan voor de bouw van nieuwe onderzeeërs voor de Nederlandse marine wordt door de wapenindustrie zeer omarmd. Dit plan staat voornamelijk in de kinderschoenen.

Leveringen vanuit Nederland

Verwijzend naar het Handvest van de Verenigde Naties stelt de Nederlandse overheid dat elk land het recht heeft om wapens te kopen voor zijn defensie. Bovendien wil Nederland zijn wapenindustrie graag stimuleren. Maar de regering wil wel voorkomen dat Nederlandse wapens worden ingezet tegen burgers, of dat ze conflicten verergeren. Deze belangen moeten tegen elkaar worden afgewogen. Vrede en mensenrechten staan daarbij lang niet altijd voorop. Soms met ernstige gevolgen: Zo werden pantservoertuigen die Nederland had verkocht aan Bahrein en Egypte ingezet tegen vreedzame burgerdemonstranten.

Stop Wapenhandel vindt dat de regels strenger moeten worden toegepast. Met het exporteren van wapens kan je niet voorzichtig genoeg zijn. Eenmaal geleverde wapens gaan lang mee en je weet nooit waar ze op gaan duiken. Zo heeft Nederland de afgelopen jaren wapens geleverd aan landen die oorlog voeren in Jemen, waarbij veel burgerslachtoffers vallen. Ook zijn wapens geleverd aan landen die leveren naar strijdende partijen in de burgeroorlog in Syrië.

Onderzoek van Stop de Wapenhandel bracht onder meer aan het licht dat door Nederland aan de VAE geleverde M109 houwitseren in Jemen worden ingezet, en dat hiervoor recent nog granaten en reserveonderdelen werden geleverd. Bovendien levert Nederland communicatiesystemen voor Saoedische tanks, vuurleidingssystemen voor Egyptische schepen en door de Nederlandse luchtmacht afgestoten F16's aan Jordanië.

Controle op wapenhandel

Binnen de Europese Unie zijn afspraken gemaakt over wapenexport. Voordat wapens de EU mogen verlaten moet een exportvergunning worden aangevraagd. Elke lidstaat heeft een eigen systeem om zo'n vergunningaanvraag te beoordelen, maar alle aanvragen worden minimaal beoordeeld volgens Europees overeengekomen criteria. Onder meer wordt gekeken naar de mensenrechten in het land dat de wapens wil kopen, naar de internationale veiligheid en naar de economische draagkracht van de klant.

De Europese criteria zijn ruim geformuleerd zodat landen ze naar eigen goeddunken kunnen toepassen. Het ene land is veel soepeler in het geven van een exportvergunning dan het andere. Of wapens worden verkocht hangt vaak meer af van de economische en militaire belangen van het verkopende land dan van de veiligheid van mensen in het land dat de wapens koopt.

De Verenigde Naties kent sinds 2014 een Wapenhandelsverdrag. Ook hierin spelen mensenrechten, internationale veiligheid en economische draagkracht een rol, en wordt bovendien gekeken naar het risico van geweld tegen vrouwen. Landen worden in het Wapenhandelsverdrag opgeroepen hun export te controleren en informatie erover openbaar te maken.

De internationale afspraken over wapenhandel zijn niet bedoeld om wapenhandel te verminderen, maar om het te controleren. Wapenfabrikanten zien er vooral een methode in om eerlijke concurrentie te bevorderen. Ze willen voorkomen dat het ene bedrijf een export wordt geweigerd wegens oorlogsgevaar of mensenrechtenschendingen, waarna een ander bedrijf in een ander land er met de order vandoor kan gaan. Maar Europese wapenfabrikanten vinden de EU-regels ook hinderlijk, omdat de vergunningprocedure tijdrovend kan zijn.

Wat de controle extra ingewikkeld maakt is dat de meeste bedrijven specialistische apparatuur of elektronica maken, die later samengevoegd wordt tot één wapen, vliegtuig, schip of tank. Sommige onderdelen zijn 'dual-use'. Ze kunnen zowel militair als civiel gebruikt worden. Zeker als zo'n onderdeel eerst uitgevoerd wordt naar een ander land om daar in het uiteindelijke wapen ingebouwd te worden, is het soms erg moeilijk mogelijk om erachter te komen wat de uiteindelijke bestemming is.

Stop Wapenhandel

Stop Wapenhandel wil wapenexport zoveel mogelijk beperken en de wapenexportpromotie door overheid en bedrijven stoppen. We doen onderzoek, voeren actie en lobbyen bij de politiek. We leveren informatie aan talloze media in binnen- en buitenland. Onze prioriteit ligt bij actie tegen wapenexport naar dictators, naar landen in oorlog en naar landen waar mensenrechten worden geschonden. Ook voeren we actie tegen financiering van wapenhandel door overheid, pensioenfondsen en banken.

En protest helpt. Zo hebben veel pensioenfondsen na aanhoudende protesten hun beleggingen uit de wapenindustrie teruggetrokken. En maken de meeste Europese landen hun informatie over wapenexport inmiddels openbaar. Het zijn kleine stappen, maar ze maken wel verschil.

Stop Wapenhandel gaat door, maar kan dat alleen met uw steun.

Onze financiering komt vooral van giften door individuen. Help mee!

Geef op rekening NL11 TRIO 0390 407 380

tnv Stop Wapenhandel, Amsterdam.

Meer informatie op www.stopwapenhandel.org